

Državni izpitni center

M 0 5 1 1 3 1 1 3

TAVASZI VIZSGAIDŐSZAK

MAGYAR NYELV MINT ANYANYELV

MEGOLDÁS ÉS PONTOZÁS

2005. június 1-jén

ÁLTALÁNOS ÉRETTSÉGI VIZSGA

A) Az érkező iskolai irodalmi esszé értékelésének szempontjai

A dolgozat címe: »...sosem kezdetünk új életet, mindig csak a régit folytathatjuk.«

1. szempont: 6 pont.

Ismerteti a regény alapkérdését: 3 pont.

0 pont: Nem, ill. rosszul ismerteti a regény alapkérdését.

1 pont: Hiányosan, ill. csak részben helyesen ismerteti a regény alapkérdését.

2 pont: Kevésbé árnyaltan ismerteti a regény alapkérdését.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve ismerteti a regény alapkérdését.

Pl.: Kertész regényének alapkérdése a regény végén, egy-egy beszélgetésben fogalmazódik meg: vajon elmondhatók-e a történetek. Ezek a beszélgetések az első kísérletek arra, hogy a főhős beszámoljon a történekről. A vele beszélgetők mást kérdeznek, mint amiről a hős beszélni akarna, ezért a hallgatást választja. Reális lehetőségként említi a felejtést: nem a lágerek létének felejtését, hanem a „koncentrációs táborok boldogságának” elfelejtését, vagy más megfelelő.

Bemutatja az írói ábrázolásmódot: 3 pont.

0 pont: Nem mutatja be az írói ábrázolásmódot, ill. megállapításai helytelenek.

1 pont: Hiányosan, ill. csak részben helyesen mutatja be az írói ábrázolásmódot.

2 pont: Kevésbé árnyaltan mutatja be az ábrázolásmód jellemzőit.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve mutatja be az ábrázolásmód jellemzőit.

Pl.: Kertész regénye látszólag önéletrajzi és fejlődésregény, ill. én-regény. A cselekmény kb. egy évet ölel fel; az elbeszélő, egy tizenöt éves fiú, E/1. személyben mondja el a történeteket; kiváló megfigyelő, de összefüggéseket nem keres, csupán a jelenségek elfogadására törekszik, nem értelmez; az író mintha a történés jelenében mondaná el az eseményeket, hogy hasson a befogóra. Az időszerkezet lineáris, a nézőpont kinagyítódik, közelképbe kerül a lágervilág. Kertész érzelmek nélküli, sivár, tudatosan leegyszerűsítő nyelvet használ, amely a gyermek nyelvváltozatának utánpótlása; hangneme helyenként ironikus, vagy más megfelelő.

2. szempont: 12 pont.

Jellemzi a főhőst: 3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul jellemzi a főhőst.

1 pont: Felszínesen jellemzi a főhőst.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan jellemzi a főhőst.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve jellemzi a főhőst.

Pl.: Köves Gyuri elvált kiskereskedők gyermeke, zsidó származású, de sem a nyelvet, sem a hagyományokat nem ismeri, identitása kialakulatlan, ennek következtében érzelmi-szellemi magányban él; sem a gyakorlati életet, sem az önvédelmi stratégiákat nem ismeri; a vele és a körülötte történeteken keveset gondolkozik, nem tulajdonít jelentőséget a dolgoknak, nem igyekszik megtalálni a dolgok értelmét; a környezetéhez való viszonyulását a valóságismeret hiányából is eredő gyermeki naivitás, valamint a tekintélytisztelő, az engedelmesség, a gyermeki szinten felfogott „becsület” határozza meg. Meg akar felelni családjá és a mindenkori környezete elvárásainak; gyermeki naivitása sodorja a pusztulás felé, vagy más megfelelő.

Két példa alapján elemzi, hogyan éli meg származását a kisfiú. Egy-egy példa elemzése 3-3 pont.

0 pont: Származásának megélését nem, ill. rosszul elemzi.

1 pont: A származás megélésének elemzése helyett tartalomismertetést ad, ill. csak felszínesen vizsgálja meg.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan vizsgálja meg a származás megélését.

3 pont: A származás megélését árnyaltan, teljességre törekedve vizsgálja meg.

Pl.: A hős faji identitása kialakulatlan, valójában nem tudja, mit is jelent zsidónak lenni. Gyuri életében a zsidóság nem játszik döntő szerepet, valójában fel sem fogja, hogy mi a probléma vele. Először a nővér veti fel a kérdést, vele beszélget erről. A nővér meglátásait túlzásnak véli, származása továbbra sem foglalkoztatja; úgy véli, az emberek nem egy adott személyt gyűlölnék, hanem magát az eszmét, vagy más megfelelő.

A lágerben sem igen foglalkoztatja származása, ott is idegenségérzete keríti hatalmába. Ezt bizonyítja kétféle megnyilvánulása is: Gyuri sehogy sem tudta megszokni az éhséget, ezért egy finn zsidótól megvásárolta ételadagját. Megpróbált alkudozni vele, hivatkozott mindenre, még az egyenlőségre is, de a finn zsidó azzal érvelt, hogy Gyuri nem zsidó; a fiú erre »lerohadtzsidózta«. A táborban a zsidók megkérdezték tőle, zsidó-e. Ő azt válaszolta, hogy nem, ennek következtében »leszerepelt«: többé nem foglalkoztak vele; megpróbálta észrevetetni magát, de azok semmibe vették, vagy más megfelelő.

A lágerben a szökevények akasztásakor a rabok a »Kaddis« -t mormolják alig hallhatóan. Gyuri nem értette a szavakat, de a rabbi arcát látva megértette az érzést, s életében először fogta el valamilyen hiányérzet és némi irigység: sajnálta, hogy nem tud a zsidók nyelvén imádkozni, vagy más megfelelő.

Kifejti véleményét a másságról: 3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul fejt ki a főhős véleményét.

1 pont: Felszínesen, ill. részben jól fejt ki a főhős véleményét.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan fejt ki a főhős véleményét.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve fejt ki a főhős véleményét.

Pl. Gyuri úgy véli, az emberek nem egy adott személyt gyűlölnek, hanem magát az eszmét; szerinte az ember nem határozhat maga a különbségekről, ezt megteszik mások, épp erre jó a sárga csillag; szerinte a zsidó lét egyszerűen véletlen, s ő is csak azért zsidó, mert mások annak tartják (a koldus és királyfi példája); szerinte nem a zsidókon múlik másságuk megnyilvánítása, szerinte ez egy mások által rájuk kényszerített külsőség, amely kényszerű közösséget teremt, vagy más megfelelő.

3. szempont: 12 pont.

Megvizsgálja a hősnek a jóságról, az ártatlanságról, a sorsról és a sorstalanságról kifejtett véleményét. Egy-egy értelmezés 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a főhős véleményét.

1 pont: A véleményt ismerteti, de nem értelmezi.

2 pont: A véleményt megfelelően fejt ki, de kevésbé árnyaltan értelmezi.

3 pont: A véleményt árnyaltan, teljességre törekedve fejt ki és értelmezi.

Pl.: az elbeszélő (Kertész) makacsságnak nevezi a jóságot. Jónak találja Bohúst és az orvost is, akik – valójában nem tudni, miért – segítettek neki a túlélésben. Hogy miért jó valaki, erre nincs válasz, ez belső készítés, morális döntés. Szerinte minden nagyszerű ember makacs, s ennek eredménye, nem pedig oka az egyéni sors vállalása, vagy más megfelelő.

Pl.: Gyuri úgy véli, becsülettel végigment az úton, habár nem választotta ezt az utat, végigélte a zsidó sorsot; szerinte a legbecsületesebb ember sem lehet ártatlan, ha él, ha túlél – ha *lépett*. Nem akarja vállalni a bárány szerepét; úgy véli, ha megélte a zsidó sorsot, akkor a légerek szürreális világát a saját lehetőségei világaként kell vállalnia. Megérti, hogy az embernek vállalnia kell a felelősséget azért, amit tett vagy nem tett, vállalnia kell azt, ami, ill. amivé lett – így válhat azzá, ami, vagy más megfelelő.

Pl.: Kertész a tragédia választási lehetőségét nevezi sorsnak. A táborból hazatérő fiú már tudja, hogy az egyénnek vállalnia kell sorsát: becsülettel végig kell mennie az úton, ahogy ő végigélte a zsidó sorsot, habár nem is értette, hogy ez mit jelent. Tudja, hogy ő döntött, hogy felelős mindazért, amit tett, bár mindent ellene követtek el; egyéni sorsát felvállalva a zsidó sorsot is vállalja; a kollektív sors vállalása az egyéni sors vállalásának eredménye, nem pedig oka. Tudja, hogy zsidónak születni önmagában semmi, de aki megélte a zsidó sorsot, az hazug lesz, ha nem vállalja azt. Tudja, hogy minden véletlen, de a véletlenekből mi teremtünk sorsot magunknak, vagy más megfelelő.

Pl.: Kertész a választás szabadságának hiányát nevezi sorstalanságnak. Köves Gyuri bevallja gyökértelenségét; továbbra is vallja, hogy zsidónak születni a véletlen műve, de aki megélte a „rászabott” zsidó sorsot, „sorstalanná” válik, ha nem vállalja továbbra sem azt. Hozzá kell fognia identitása felépítéséhez; s megfogalmazza: *folytatni fogom folytathatatlan életemet*, vagy más megfelelő.

4. szempont: 5 pont.

Értelmezi a dolgozat címét: 2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul értelmezi a címet.

1 pont: A címet jól, de kevésbé árnyaltan értelmezi.

2 pont: A címet árnyaltan és teljességre törekedve értelmezi.

Pl.: A dolgozat címében foglalt gondolatot Gyuri fogalmazta meg hazatérte után, a bácsikkal beszélgetve. Szerinte az ember csak akkor kezdhet új életet, ha valamilyen betegség következtében teljes egészségében elveszíti emlékezetét, különben nem. A történeteket nem lehet és nem is szabad elfelejteni, ugyanis azok életének – sorsának részévé váltak, vagy más megfelelő.

Kifejti véleményét a témáról: 3 pont.

0 pont: Nem fejt ki véleményét.

1 pont: Véleménykifejtés helyett közhelyeket fogalmaz meg.

2 pont: A véleménykifejtés elég meggyőző, de kevésbé eredeti.

3 pont: A véleménykifejtés meggyőző, eredetiségre törekvő.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért egyet vele.

B) Az elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé értékelésének szempontjai

A dolgozat címe: »... úgy kell eltakarja új életed a régit.«

A jelölt a dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakat.

1. szempont: 5 pont.

Ismerteti a regény cselekményét: 3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a regény cselekményét.

1 pont: Hiányosan, ill. részben jól ismerteti a regény cselekményét.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan ismerteti a regény cselekményét.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve ismerteti a regény cselekményét.

Pl. A regény cselekménye egy az ötvenes évek elején élt zsidó család történetét mutatja be: a nagyszülők nevelik Pétert, mert édesanyja meghalt, édesapja pedig elhárítótisztként távol van a családtól. A diktatúrát kiszolgáló édesapa egyre kíméletlenebbül fordul szembe apja hagyománytisztelő gondolkodásával, feljelenti gyermekkori pajtását – apja barátjának fiát –, majd őt is letartóztatják, érvelése eszközéül halottnak nyilvánítja édesapját – rádióközvetítés. A nagypapa ebbe belehal, követi a nagyanya is, a magára maradt kislányt nevelőintézetbe viszik. Itt fogadja az intézet igazgatónője, vagy más megfelelő.

Elhelyezi a részletet a műegészben: 2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul helyezi el a részletet a műegészben.

1 pont: Részben jól helyezi el a részletet a műegészben.

2 pont: Jól helyezi el a részletet a műegészben.

Pl. A részlet a regény utolsó fejezetében található; az intézetbe érkező kislányt hamarosan az igazgatónő elé vezetik, aki ismerteti vele új életének szabályait, vagy más megfelelő.

2. szempont: 12 pont.

Elemzi az igazgatónő és a kislány viselkedését: 6 pont. Egy-egy viselkedés elemzése 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul elemzi a viselkedést.

1 pont: Felszínesen, ill. részben jól ismerteti a viselkedést.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan elemzi a viselkedést.

3 pont: Teljességre törekedve, árnyaltan elemzi a viselkedést.

Pl.: Az igazgatónő végig suttogva beszél – titkolózás; *szelíden beszél*, de a "*szemüveg csillogása mögött a szem eltűnik* – szemkontaktus hiánya; *keményen tartja, megrázza a kisiút kétszer is*; felszíni *szelídsége* mögött fojtott indulatok; mindenről patetikusan beszél, a *szörnyű bűn-ről* is – átéltség és megjátszás keveredése; a lényegtelen dolgokban rugalmasnak tűnik: *Holnap talán?*, vagy más megfelelő.

Pl.: A kisiú félszeg, szinte nem is beszél, inkább megfigyelőként van jelen a beszélgetésben; nem akarja elhalasztani a beszélgetést, csak megfelelni akar; *jól* akarja látni az igazgatónő arcát és szemét – kapcsolatterelés; hunyorog, az igazgatónőt nem zavarja saját elfedett tekintete, őt igen: *...szégyelltem magam a hunyorgásom miatt...*, *Nem mertem lehunyni a szemem...*, vagy más megfelelő.

Értelmezi az igazgatónő és a kisiú magatartását: 6 pont. Egy-egy értelmezés 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul értelmezi a magatartást.

1 pont: Felszínesen, ill. részben jól értelmezi a magatartást.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan értelmezi a magatartást.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve értelmezi a magatartást.

Pl.: Az igazgatónő *új ember-t* akar faragni a kisiúból, akinek meg kell tagadnia múltját, teljes eddigi önmagát – a személyiség lerombolása; a rendszer ideológiáját követi; a demokrácia nevében látszólag egyenlőnek tekinti a nevelőket és a gyermekeket, ebből következően nem akar számolni a gyermeki psziché jellemzőivel: *Mi nem ügyölgünk, érted?*; a személyes én-te viszony helyett a mi-te viszony jelenik meg, a pusztá elvekkkel irányított arctalan tömeg, benne az egyes ember idomított és *kemény*, azaz könyörtelen; az alig tízéves kisiútól apja emlékét is elveszi: *Bűne az apaságra méltatlanná teszi.*, vagy más megfelelő.

Pl.: A kisiút az idegen környezetben a *puha szőnyeg* az otthonra emlékezteti – vágyakozás; apját, akit szeret, a megfelelni akarás szándékával árulónak nevezi – a gyermek érzelmi kiszolgáltatottsága; idegen számára az intézet világa, otthontalan, pedig személyes, szerető kapcsolatokra vágyik: *Vártam, hátha felnéz ide valaki...*, *Nem várt a fiú...*, *...sokáig nem találtam a helyem...*, vagy más megfelelő.

3. szempont: 12 pont.

Megvizsgálja az intézeti élet három szabályát: 9 pont. Egy-egy szabály felismerése és értelmezése 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti az intézeti élet rendjét.

1 pont: Felismeri, de nem értelmezi az intézeti élet szabályát.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan vizsgálja meg az intézeti élet szabályát.

3 pont: Teljességre törekedve, árnyaltan vizsgálja meg az intézeti élet szabályát.

Pl.: Az intézetben szigorú szabályok szerint élnek: besugórendszer építenek ki (láda): senki senkiben nem bízhat, még a barátok is elárulják egymást; látszólag demokrácia van: az igazgatónő a nevelők és a gyerekek egyenrangúságáról beszél, valójában nincs így, az igazgatónőt csak ritkán látják, s még a hozzá vezető folyosóra sem szabad menni; katonai módszereket alkalmaznak: meghatározott hely a sorban, uniformizáció: egyenruha, egyforma hajviselet, egyforma sorok; a bűnös miatt mindenkit megbüntetnek, a gyermek legtermészetesebb megnyilvánulását, a beszédet tiltják meg, vagy más megfelelő.

Bizonyítja, hogy az intézet állam az államban: 3 pont.

0 pont: Nem bizonyítja az állítást.

1 pont: Felszínesen, ill. részben jól bizonyítja az állítást.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan bizonyítja az állítást.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve bizonyítja az állítást.

Pl. Az intézet állam az államban: szigorú szabályok uralkodnak, az intézeti élet szabályai követik a társadalmi szerveződés formáit (pl. zászló); a közösség érdekeit helyezik előtérbe; az egyénnek le kell mondania önmagáról, múltjáról, engedelmes, szabad akarataról lemondó „emberré” kell válnia, aki majd a rendszer kiszolgálójává válik, vagy más megfelelő.

4. szempont: 6 pont.

A dolgozatcím figyelembevételével kifejti véleményét a kisleány feltételezhető sorsáról és az én megőrzésének lehetőségeiről a kor politikai rendszerében. Egy-egy vélemény kifejtése 3-3 pont.

0 pont: Nem fejti ki véleményét a kor politikai rendszeréről és a kisleány feltételezhető sorsáról.

1 pont: Véleményét kevésbé meggyőzően fejti ki.

2 pont: Véleményét elég meggyőzően, de kevésbé árnyaltan fejti ki.

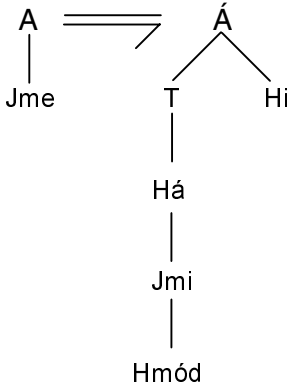
3 pont: Véleményét meggyőzően és teljességre törekedve fejti ki.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért vele egyet.

Megjegyzés:

- *A tárgyi hibákért 0,5–1 pontot vonunk le.*
- *A szerkezetre, a nyelvhelyességre és a helyesíráásra az érettségi követelményrendszer kritériumai alapján legfeljebb 15 pont adható.*
- *A feladatlap szempontjai a dolgozat szerkezetének egy lehetséges változatát jelentik, a jelöltnél nem feltétlenül szükséges a sorrendet követnie.*

FELADAT	MEGOLDÁS	PONTSZÁM
1.	C	1
2.	B, D	4
3.	Pl.: Megkezdődtek az ökológiai változások vagy más megfelelő. Minden olyan találó cím, amelyik tömören utal a bekezdés tartalmára. A tömör, tartalmilag megfelelő címért 2 pont, a kevésbé találó megfogalmazásért 1 pont adható.	2
4.	H H I I	1 1 1 1
5.	C	2
6.	hernyók rovarok, madarak vagy vándorfűzike (ha a növényeket is beírja, nem kap pontot) vízimadarak (vagy vadkacsák és kanadai ludak)	1 2 1
7.	visszaesik a síturizmus vagy ue. másképp megfogalmazva áradásveszély lesz vagy ue. másképp megfogalmazva A megfelelő, tömör megfogalmazásért 2 pont, a kevésbé találótért 1 pont adható.	2 2
8.	B	2
9.	felszínes, bomlanak fel vagy felbomlik Egy-egy helyes megoldás 2 pont. Ha a létrejön szinonimájaként a megfogyatkozik vagy megfogyatkozhat szót írja, a megoldásért 1 pont adható.	4
10.	A, A, C Egy-egy helyes megoldás 2 pont.	6
11.	melegszik (írásban jelölt) teljes hasonulás összeolvadás északabbra képzés helye szerinti részleges hasonulás	1 1 1 1 1
12.	B	2
13.	svájci, Svájc	2
14.	befejezett melléknévi igenév 1 pont jár minden olyan mondatért, amelyben a megjelent szó igeként szerepel, további 1 pont adható a megfelelő helyesírású mondatért. Egy súlyosabb vagy kettőnél több helyesírási hiba esetében a helyesírásért nem jár pont.	1
15.	T T K J R T K R M E G / K E Z D / Ó D / T / E K P O N T / O S / A N Minden 2 jó megoldás 1 pont.	4
16.	emelkedtek: kijelentő mód, múlt idő, T/3., alanyi ragozás, emelkedik veszítene el: feltételes mód, jelen idő, E/3., tárgyas ragozás, elveszít Minden 2 jó megoldás 1 pont.	5

17. minőségjelzős: átlaghőmérséklet (vagy hótakaró) 1
 új szó: átlagember v.-sebesség, vagy hófehér vagy más megfelelő 1
 birtokos jelzős: tengerszint (vagy hóhatár) 1
 új szó: tengervíz v.-part, vagy hóesés vagy más megfelelő 1
Ha nem megfelelő példát ír ki, illetve nem a megadott részből ír ki példát, de helyesen alkot újabb összetett szót, a megoldásért 1 pont adható.
18. Sok élőlény nem tud majd alkalmazkodni a gyorsan változó tájhoz. 8
 Jme A Á Hi T Hm Jmi Háll
Minden helyes mondatrész 1 pont.
19. 5
Minden helyes mondatszint 1-1 pont.
20. pl. ..., de inkább hóra számíthatunk. vagy más megfelelő 4
 (azért) ..., mert eső azért lesz bőven. vagy más megfelelő
A helyes tagmondatért 1-1 pont, a helyesírásért 1-1 pont jár. Egy súlyosabb vagy kettőnél több helyesírási hiba esetében a helyesírásért nem jár pont. A nem megfelelő, de kifogástalan helyesírású tagmondatért 1 pont adható.
21. visszautalás: ez 1
 előreutalás: azt 1
 a kohézió fajtája: névmásítás (lineáris kohézió) 1
22. ellentétes viszony 1
 viszont 1
23. Földközi-tenger, görög, ösztönösen, el ez, 4
Minden rossz javításért 1 pontot levonunk a 0-ig.
24. helyiségben, szoktunk, fáradtságtól 6
1 pont a hibás szó aláhúzásért, 1 pedig a megfelelő javításért jár. Minden rossz javításért 1 pontot levonunk a 0-ig.
25. Tartalom: 0–14 pont 30
 A szöveg segítségével vagy anélkül megfogalmazza a várható következményeket (időjárás, állat- és növényvilág, vízkészlet, turizmus, mezőgazdaság).
A pontszám a felsoroltak száma és kibontása függvényében adható meg.
 Nyelvhelyesség és helyesírás: 0–8 pont
 Pontos, világos fogalmazás; köznyelvi, normatív formák használata.
1–1 pontot vonunk le 2 súlyos, ill. 3 kevésbé súlyos hibáért.
 Stílus: 0–3 pont
 A szövegtípusnak való megfelelés (tömörség, tárgyilagosság, érvelés, szókinccs stb.).
A pontszám a felsoroltak meglétének függvényében adható meg.
 Szerkezet: 0–3 pont
 Arányosság, teljességre törekvés a mondanivaló elrendezésében.

Terjedelem: 0–2 pont.
10%-os eltérés esetében pontlevonás jár.

